

Socialhögskolan

SOL067 Socialt arbete med barn och unga

Höstterminen 2005

Socialtjänstens stöd till familjehem ur utvecklingsekologiskt perspektiv

– Fallet Linnéa –

Författare: Roger Johansson
& Sara Svegin
Handledare: Gunilla Lindén

Abstract

The aim of this essay was to investigate how social workers, within chosen Social services districts in the northwest of Skåne, work with children placed in foster care. Our purpose was to investigate the interaction between the child and the foster home from the perspective of the Ecology of Human Development. Our questions were:

- How do the social worker prepare the child and the foster home before a placement?
- What kind of support is offered to the foster home with the purpose of supporting the child?
- How do the social worker make the child's contact with the biological parents easier?
- To what degree does the social worker work on strengthening the child's network?
- Which factors do the social worker decide the allocation of support?
- What do the social worker think affects the work with the foster home from a society level?

To answer our question we have interviewed nine social workers. We found that the social workers were generally good at perceiving how the micro- and meso-systems, and to a certain extent the exo-system, influenced the foster child. We concluded that the social workers felt some despair for how little influence the child has above the laws in the macro-systems.

Nyckelord: utvecklingsekologi, risk- och skyddsfaktorer, viktig annan, samspel och interaktion.

Innehållsförteckning

Förord.....	4
1 Inledning.....	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Perspektiv och avgränsningar.....	6
1.3 Definitioner och begrepp.....	6
1.4 Syfte	6
1.5 Frågeställning.....	6
2. Metod	7
2.1 Metodval.....	7
2.2 Urval.....	7
2.2.3 Det fiktiva fallets uppbyggnad	8
2.3 Genomförande	8
2.4 Bearbetning och analys	9
2.5 Resultatets tillförlitlighet.....	10
2.6 Etiska överväganden	11
2.7 Val av källor	11
2.8 Fortsatt framställning	11
3 Bakgrund	12
3.1 Bakgrund till familjehemsplaceringar	12
3.2 Gällande rätt	12
3.3 Beskrivning av familjehem enligt lagen.....	12
4 Tidigare forskning	13
5 Teori	14
5.1 Utvecklingsekologisk teori.....	14
5.2 Risk- och skyddsfaktorer.....	15
5.2.1 Skyddsfaktorer	16
5.2.2 Riskfaktorer.....	17
6 Redovisning av intervjuer	18
6.1 Intervjuer med socialsekreterare	18
6.1.2 Respondenterna och organisationerna.....	18
6.2 Socialsekreterarens förberedelser inför en familjehemsplacering.....	18
6.3 Stöd som socialsekreteraren erbjuder till Linnéa och familjehem	21
6.4 Hur kan socialsekreteraren underlätta umgänget för Linnéa och hennes biologiska föräldrar	23
6.5 Socialsekreterarens förstärkning av nätverk	25
6.6 Faktorer som kan avgöra tilldelning av socialsekreterarens stöd.....	25
6.7 Den samhälleliga påverkan på socialsekreterarens arbete med familjehemsplaceringar.....	26
7 Analys.....	30
7.1 Mikronivå	31
7.1.1 Goda relationer.....	31
7.1.2 Viktiga andra	31
7.1.3 Avslutning av mikro	32
7.2 Mesonivå	32
7.2.1 Respondenten spindeln i nätet.....	33
7.2.2 Avslutning av meso	33
7.3 Exonivå.....	34
7.3.1 Faktorer som påverkar respondenternas arbete.....	34
7.3.2 Organisationsbundna påverkans faktorer	34
7.3.3 Avslutning av exonivån.....	35

7.4 Makronivå	35
7.4.1 Lagarnas påverkan.....	35
7.4.2 Samhällets och allmänhetens påverkan.....	36
7.5 Sammanfattning	37
8. Slutdiskussion.....	38
9 Källförteckning.....	39
Bilagor.....	40
Bilaga 1	40
Bilaga 2	41
Bilaga 3	42

Förord

Vi vill tacka våra respondenter för att de har tagit av sin dyrbara arbetstid för att läsa vårt fiktiva fall och deltaga på en intervju med oss vilket givit oss värdefull inblick i deras arbete.

Vi vill även tacka de kamrater som har gett oss värdefulla råd på vägen och tagit sig tid att korrekturläsa vår uppsats. Till våra familjer och respektive vill vi tillägna vårt varmaste, då Ni funnits för att stötta, uppmuntra, koka kaffe och laga mat, eller bara för att tilldela den upplyftande kram - TACK -

Sist men inte minst vill vi tacka vår handledare Gunilla Lindén för hennes råd och hennes tålamod i handledningen med oss. Hennes positiva förstärkning har varit för oss en ovärderlig källa till energi.

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Familjehemsplacering är en ofta använd insats inom social barn- och ungdomsvård. I varje kommun arbetar det socialsekreterare för att tillgodose familjehem som skall motsvara barns behov. En del kommuner väljer privata insatser med förstärkt familjehemsvård. MTFC (Multidimensional treatment foster care), som är en metod där ett team av socialarbetare ska stötta ungdomen, de biologiska föräldrarna och familjehemmet med handledning, ställföreträdande ”advokater” och ett poängsystem för det placerade barnet. Den biologiska familjen stötts då syftet är att de placerade ungdomarna ska flytta hem igen. Vad som bör nämnas är att ungdomarna som placeras i MTFC modellen har ett antisocialt beteende enligt LVU 3 § och att MTFC är en insats som ska behandla ungdomens beteende. Efter denna föreläsning i vår fördjupningskurs ”Socialt arbete med barn och unga” började vi fundera hur socialsekreteraren arbetar med familjehemsplaceringar och ställde deras arbetssätt i relation till MTFC-metoden (Föreläsning 051019, Lotta Björk).

Socialsekreterarens arbete regleras av socialtjänstlagen där det framkommer att insatser som berör barn skall barnets bästa sättas i främsta rummet. Detta är pga. att Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention och därmed förbundit sig att följa denna. En av grundtankarna med familjehemsplaceringar är barns rätt att växa upp under trygga förhållanden (Norström & Thunved, 2004). Socialsekreterarens arbete med familjehemsplaceringar blir ofta föremål för medias och forskares uppmärksamhet. Vilket innebär att socialsekreteraren utsätts för ständiga påtryckningar att bli bättre. Vi började fundera kring hur socialsekreteraren handleder det placerade barnet, de biologiska föräldrarna och familjehemmet och vilket stöd och utbildningar de erbjuder, samt hur samspelet mellan de olika parterna ser ut. Vi anser att det är viktigt att socialsekreterare är medveten av vad som påverkar deras arbete och att flera olika nivåer i ett barns liv måste beaktas, som nätverk, skola och fritidssysslor. Vi undrar därför hur socialsekreteraren anser sig klara av att tillgodose familjehemsplacerade barns behov och vilka faktorer som kan påverka socialsekreteraren. Utifrån detta vill vi undersöka hur socialsekreteraren arbetar med familjehemsplaceringar och vilka faktorer som påverkar deras arbete, stöd och handledning. Detta ger oss en möjlighet att fördjupa oss i samspelet mellan socialsekreteraren, barnet, familjehemmet och de biologiska föräldrarna och även hur socialsekreterare upplever att de påverkas av yttre faktorer.

1.2 Perspektiv och avgränsningar

Barnperspektivet är centralt, eftersom vår grundtanke är att det placerade barnet står i centrum för en familjehemsplacering. Dock kan vi inte undvika att inta socialsekreterarens perspektiv eftersom det är dem vi intervjuar. Vi väljer att göra vår undersökning utifrån utvecklingsekologiskt perspektiv vilket i analysen kompletteras med risk- och skyddsfaktorer.

1.3 Definitioner och begrepp

Familjehem är den nya benämningen av det gamla begreppet fosterhem. Vi väljer att använda oss utav Socialtjänstförordningens definition av familjehem.

”Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt” (SoF, 2001:937, 3 kap. 2 §; Nordström & Thunved, 2004).

1.4 Syfte

Syftet är att utifrån utvecklingsekologisk teori undersöka hur socialsekreteraren stödjer barn och familjehem i samband med en familjehemsplacering.

1.5 Frågeställning

- Hur förbereder socialsekreteraren barnet och familjehemmet inför en placering?
- Vilket stöd erbjuds familjehemmet i syfte att stödja barnet?
- Hur underlättar socialsekreteraren barnets kontakt med de biologiska föräldrarna?
- I vad mån arbetar socialsekreteraren på att stärka barnets nätverk?
- Vilka faktorer anser socialsekreteraren avgör tilldelningen av stöd?
- Vad anser socialsekreteraren påverkar arbetet med familjehemmet utifrån en samhälls-
lig nivå?

2. Metod

2.1 Metodval

Metoden vi valt för att genomföra undersökningen är kvalitativ metod med intervjuer. Vi har genomfört nio intervjuer med socialsekreterare som arbetar med familjehemsplaceringar. Intervjuer som forskningsmetod ger utrymme för detaljerad information och ger möjlighet till att uttrycka erfarenheter och känslor (Denscombe, 2000). Vi anser att det är viktigt att undersökningen får innehålla socialsekreterarens egna åsikter och tankar.

Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebär att man utgår från en intervjumall med utarbetade frågor. Dock ger vi under intervjun respondenten utrymme att utveckla sina svar och är även flexibla med frågornas ordningsföljd. Fördelen med detta är att respondenterna får möjlighet att relativt förutsättningslöst beskriva sitt arbete och erfarenheter genom att omfattningen av styrning var mindre. Nackdelen är att respondenterna lägger olika vikt vid olika frågor (Denscombe, 2000). Detta gav oss svårigheter att få lika omfattande svar i de olika frågorna. Ett alternativ hade varit att välja kvantitativ metod och utföra en enkätundersökning, då vi säkert hade nått ut till fler socialsekreterare runt om i Skåne. Dock valde vi kvalitativ metod med intervjuer eftersom vårt syfte var att få ta del av respondenternas erfarenheter kring familjehemsplaceringar samt deras åsikter, vilket intervjuerna gav goda möjligheter till.

2.2 Urval

Vi valde närliggande kommuner till Helsingborgs, eftersom dessa kommuner fanns inom pendlingsavstånd för oss. Av de sex kommuner vi tog kontakt med fick vi svar från fyra som var intresserade av att ta emot oss för intervjuer. Totalt intervjuade vi nio socialsekreterare, bortfallet var en socialsekreterare som inte hörde av sig efter överenskommelse. Anledningen till det andra bortfallet var deras bristande tidsutrymme. Vi valde att inte intervju placerade barn av etiska skäl. Vi har dessutom inte tillgång till familjehem och hade därför inte möjlighet att utföra intervjuer med något familjehem. Vi hade då fått finna familjehem via socialsekreterare och detta skulle kunna riskera anonymiteten för deltagare i familjehemmen.

2.2.3 Det fiktiva fallets uppbyggnad

Vi baserar våra intervjufrågor utifrån ett fiktivt fall, där vi har valt en flicka som vi döpt till Linnéa (se bilaga 2). Hon är tio år och normalt begåvad för sin ålder. Linnéas mamma heter Moa och pappa heter John. Vi har ingen personlig relation till dem eftersom fallet är fiktivt. Daniel m.fl. (2004) menar att påfrestningar drabbar flickor och pojkar olika. Flickors *motståndskraft* är högre i tioårsåldern än pojkars, som oftare visar ett utåtagerande beteendeproblem tidigare än flickor (Lagerberg & Sundelin, 2003). Flickor är mer introverta och får oftast svårighet att hantera motgångar i tonåren och kan drabbas av depressioner (Daniel m.fl., 2004).

Enligt Daniel m.fl. (2004) har flickor också oftast högre *motståndskraft* i stressfyllda situationer än pojkar, en förklarande faktor är bl.a. att flickor är mer självständiga. Vi har valt att framställa Linnéa med god förmåga att hantera problem och att hon vet hur hon ska ta hand om sin mamma. Med dessa egenskaper tillsammans med normalbegåvning anser författarna att flickor som Linnéa skulle kunna klara sig bra i stressfyllda situationer (a.a.).

Linnéas mamma Moa är missbrukare och lågbegåvad. Vår tanke är att ett omhändertagande enligt LVU 2 § inte ska kunna ifrågasättas av våra respondenter. Friis (2003) påpekar att skäl för LVU enligt 2 § kan föreligga, om problemet kan förklaras med misshandel, otillbörlighet utnyttjande, brister i omsorgen eller om något annat förhållande i hemmet. Misshandel kan gälla såväl fysisk som psykisk och föräldern behöver nödvändigtvis inte ha blivit dömd för misshandel. Det kan räcka med en ringa grad av fysisk misshandel så vida det inte handlar om en överilad handling som sker en gång (a.a.).

2.3 Genomförande

Samtliga intervjuer genomfördes enskilt, dvs. att vi delade upp intervjuerna sinsemellan. Våra första intervjuer gjorde vi inom samma enhet och kommun på en torsdag. Intervjuerna genomfördes parallellt i olika rum. Vi var de enda inbokade besökande under denna timma, vilket innebar att vi fick genomföra intervjuerna ostört. Nästa intervjutillfälle var måndagen därpå och även dessa två respondenter befann sig inom samma enhet och kommun. Då denna arbetsplats är större fick vi först möta en receptionist som visade in oss i väntrummet. Vi intog sedan var sitt rum och fick intervjuas ostört i en timma. Samma vecka intervjuade vi fyra soci-

alsekreterare, varav en av oss gjorde tre intervjuer och den andra gjorde en. Dessa fyra socialsekreterare arbetar inom samma enhet och dessa intervjuer gjordes vid tre tillfällen inom samma vecka. Vi befann oss på respondenternas arbetsplats och intervjuerna genomfördes ostört. Intervjun i den fjärde och sista kommunen genomfördes på onsdagen veckan därpå. Även denna intervju genomfördes på respondentens kontor helt ostört.

Samtliga respondenter erhöll ett informationsmail (se bilaga 1) och fick ta del av vårt fiktiva fall (se bilaga 2) i förväg. Det ska dock tilläggas att mail inte är det mest tillförlitligast sätt att korrespondera på, då det uppstod en del problem med en kommun, där fyra respondenter hade ett nytt intranät som ej var uppdaterat på deras hemsida. Efter vissa svårigheter kunde intervjuerna genomföras som planerat. Vi tog på oss att de inte fått informationen i tid då vi hoppades på att detta missöde inte skulle påverka deras bemötande. Helt opåverkbart var det inte, eftersom den första intervjun i denna kommun började lite ”trögt” och intervjuaren kände att den fick bjuda en hel del på sig själv och koppla på en stor portion charm. När intervjuaren funnit respondentens ”hjärtefråga” förflöt resten av intervjun friktionsfritt.

Vid samtliga intervjutillfällen upptäckte vi att vissa intervjufrågor kunde framstå som kritiserande, exempel frågan om handledning och stödinsatser. Somliga respondenter hade även svårt att reflektera kring de frågor som handlade om organisation och yttre påverkan av de stödinsatser som erbjuds. Detta ledde till att somliga respondenter fick fler följdfrågor än andra och vi fick även omformulera frågan vid vissa tillfällen. Eftersom vi genomförde intervjuerna var och en för sig. Medförde detta en viss frustration kring tanken om huruvida vi genomförde intervjuerna på liknande sätt. Vi gjorde därför genomgångar inför och efter varje intervjutillfälle för att försäkra oss om att vi var samstämmiga.

2.4 Bearbetning och analys

Samtliga intervjuer är inspelade och transkriberade i sin helhet. Dock har svaren i viss mån omvandlats till skriftspråk för att underlätta läsning. Intervjuerna är sammanställda utifrån sex teman. Dessa teman är valda med utgångspunkt från frågeställningen.

1. Hur socialsekreteraren förbereder barnet inför en familjehemsplacering.
2. Vilka stödinsatser socialsekreteraren erbjuder för att stödja det placerade barnet.
3. Hur socialsekreteraren underlättar för det placerade barnets kontakt med sina biologiska föräldrar.
4. I vad mån socialsekreteraren kan stärka barnets nätverk.

5. Vilka faktorer som påverkar de stöd som socialsekreteraren kan erbjuda.
6. Den samhällseliga påverkan på socialsekreterarens arbete med familjehemsplacerade barn.

Socialsekreterarna redovisas som respondenter. För att säkra anonymiteten är respondenterna numrerade från ett till nio. Respondenternas utsagor redovisas under varje tema. Sammanställningen består av löpande text, varvat med några citat för att lyfta fram respondenternas utsagor. Dock avviker redovisningen under tema sex, *den samhällseliga påverkan av socialsekreterarens arbete med familjehemsplacerade barn*, där vi valt att redovisa delar av respondenternas respektive svar och reflektioner var och en för sig. Anledning till denna avvikelse är att respondenterna reflekterade relativt fritt vilket medförde olika svar. Vi har valt ut delar av intervjuerna som ska presenteras i sammanställningen och tillika delat in dem i teman, som inneburit att svaren har tolkats. För att undvika feltolkningar har vi i möjligaste mån strävat efter att återge vad respondenterna svarat genom direktcitat.

2.5 Resultatets tillförlitlighet

Syftet med att intervjua socialsekreterare var att utifrån utvecklingsekologisk teori undersöka hur socialsekreteraren stödjer barn och familjehem i samband med en familjehemsplacering. Vad som kan ha påverkat resultatets tillförlitlighet är att vi sände över det fiktiva fallet tillsammans med informationsbrevet ett par dagar innan. Eftersom en del respondenter arbetar inom samma kommun kan detta innebära att de talat med varandra innan intervjun med oss. Detta är en faktor som vi menar kan påverka undersökningens validitet.

Vi ser även en viss risk med att utföra flera intervjuer inom samma kommun under ett par dagar i följd, vilket kan innebära att respondenterna delger varandras svar till dem som ännu inte intervjuats. Vi upptäckte att den sista intervjun som gjordes (dag tre i samma kommun) inte riktigt gav några nya svar eller reflektioner av respondenten och att vi som intervjuare redan visste hur respondenten arbetar. Lyckligtvis skiljde denna respondent sig från sina kolleger då hon även arbetade med Marte Meo. Det ska tilläggas att hon är ensam om detta i denna kommun.

Samtliga respondenter är kvinnor, vilket inte stämmer med våra förhoppningar om att finna ett urval av kommuner med både kvinnor och män representerade. Dessutom är vi som intervjuare av olika kön och ålder något som kan påverka hur vi blev bemötta av responden-

terna. Detta är även en faktor som kan ha påverkat svaren med tanke på att vi har olika livserfarenheter och erfarenheter av socialt arbete. Detta kan vi se som en intervjuareffekt, dvs. hur vi som intervjuare påverkar respondenterna, med vår ålder och kön samt etniska ursprung (Denscombe, 2000). För att skapa en enhetlig tolkning av intervju svaren har vi tillsammans sammanställt samtliga intervjuer.

2.6 Etiska överväganden

När vi kontaktade samtliga kommuner påtalade vi vikten av socialsekreterarnas anonymitet, dvs. att vi är inte intresserade av dem som personer utan vill ta del av deras kunskaper. Detta innebar att intervjuerna är frivilliga och de som ställde upp delgavs av informationsbrev i förväg (se bilaga 1). I informationsbrevet framgår det vilka vi är och varför vi vill göra intervjuer med dem. Vi har även informerat om att det bara är vi som ska ta del av intervjumaterialet i sin helhet. Det var viktigt för oss att respondenterna svarade relativt öppet och själva fick välja hur mycket de vill utveckla svaren.

2.7 Val av källor

Sociala barn- och ungdomsvårdskommittén har haft som uppdrag och direktiv av Regeringen att utvärdera den nuvarande sociala barn- och ungdomsvården (SOU 2005:81). Vi har resonerat kring att kommittén leds av Morgan Johansson och hur detta påverkar betänkandet, dock kan vi inte anse att våra tankar är av källkritisk karaktär. Vi anser att SOU 2005:81 är högst relevant eftersom den är nyproducerad och även i viss mån innehåller den kritik, som var en av utgångspunkterna för vår undersökning. Trots detta är det av betydelse att presentera annan forskning som producerats kring familjehemsplaceringar. Vi väljer att komplettera med kurslitteratur. Risken med att använda oss av kurslitteratur gör att vi begränsar vår kunskap i området. Dock finner vi att vår kurslitteratur innehåller stor trovärdighet inom ämnet eftersom forskare och författarna är återkommande i många undersökningar som vi tagit del av.

2.8 Fortsatt framställning

I kapitel tre görs en kortare överblick över bakgrunden till familjehemsplaceringar som en presentation av de lagarna som reglerar socialsekreterarens arbete med familjehemsplaceringar. Kapitel fyra presenterar den senaste forskningen kring social barn- och ungdomsvård. Vi-

dare i kapitel fem presenteras den utvecklingsekologiska teorin. I kapitel sex redovisas resultaten av de intervjuer vi har genomfört med socialsekreterare. I kapitel sju analyseras resultaten med utgångspunkt från den utvecklingsekologiska teorin och kompletteras med forskning om risk- och skyddsfaktorer. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion där några för oss relevanta frågor diskuteras.

3 Bakgrund

3.1 Bakgrund till familjehemsplaceringar

När barn riskerar att växa upp under besvärliga familjeförhållanden väljer samhället ibland att skilja barn från sina föräldrar. Dessa insatser kan vara placeringar på institution eller i familjehem. I enlighet med lagen är vård i familjehem att föredra framför institutionsvård eftersom en känslomässig relation till vuxen anses vara bättre för barnets utveckling. År 2004 var det 15147 barn som någon gång fått insatser enligt Socialtjänstlagen, (2001:453) varav 10895 inom familjehem, och 5594 barn enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga varav 3403 inom familjehem (Socialstyrelsen, 1).

3.2 Gällande rätt

Insatser enligt Socialtjänstlagen, (2001:453) 5 kap. 1 § förekommer om barnets föräldrar (vid gemensam vårdnad) eller förälder vid ensam vårdnad samtycker till vården eller insatsen (Norström & Thunved, 2004). Enligt SoL 11 kap. 2 § skall utredning inledas så fort det kommit till socialtjänstens kännedom att barn i sin miljö far illa. Insatser enligt 2 § Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, (1990:52) förekommer om problemet kan förklaras med misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller om något annat förhållande i hemmet. I föräldrabalken, (1994:381) finns bestämmelser om vilka skyldigheter föräldrar har mot sina barn och vilken omsorg barnen har rätt till, samt reglerar vårdnadsöverflyttningar (a.a.).

3.3 Beskrivning av familjehem enligt lagen

Begreppet familjehem avser enskilda hem som tar emot barn genom en socialnämnds försorg (Norström & Thunved, 2004). Vård i familjehem är idag en dominerande vårdform för barn

och ungdom som behöver vård utanför det egna hemmet. Det är även en vårdform som ska prioriteras framför vård på institution om vård utanför det egna hemmet är aktuell. Att vård i familjehem är att föredra framför vård på institution beror på den nära anknytningen barnet kan få till vuxna föräldraersättare och den känslomässiga relation som kan uppstå mellan barnet och den vuxna. Vård till barn och ungdom som inte längre kan bo i sina egna hem bör därför ges på ett sätt som så lite som möjligt avviker från barnets normala förhållanden (a.a.).

4 Tidigare forskning

I vilken utsträckning socialtjänstlagens mål och regler för familjehemsvården efterlevs har granskats av Riksdagens revisorer (rapport 2001/02:16). De konstaterar att kommunerna inte alltid efterlever de krav som insatsen kräver och att det finns brister när det gäller såväl utredning som utbildning och handledning av familjehemmen. Det saknas även utformade metoder för att följa upp vården (a.a.). Revisorernas rapport 2001/02:16 påvisar att det finns en utveckling mot en ökad professionalisering av familjehemsvården, man kan se detta på expansionen av företag som erbjuder förstärkt familjehemsvård till socialtjänsten. Samtidigt konstaterar den sociala barn- och ungdomsvårdskommittén att svårigheten med att rekrytera familjehem kan ligga i bristen på stöd och utbildning (SOU 2005:81). Denna brist kan enligt kommittén vara en andledning till att familjehem under pågående placering väljer att avbryta sitt samarbete med socialtjänsten (a.a.). Sambandet mellan god familjehemsvård och stöd samt utbildning är enligt kommittén tydligt. Rekrytering av familjehem borde därför underlättas genom utökat stöd och omfattande utbildning (a.a.).

Lindén (1998) menar i sin forskning om familjehemsplacerade barn i åldern 13-16 år att familjehemsföräldrarna hade behövt mer handledning av socialsekreterarna samt att barnen i hennes studie stärktes socialt men inte emotionellt. Annan forskning vilket den sociala barn- och ungdomsvårdskommittén hänvisar till, påvisar svårigheter för familjehemmen att kompensera de tidiga bristerna i barnets liv (SOU 2005:81). De flesta studier finner att socialsekreterarens förhållningssätt har betydelse för vad som sker med barn och föräldrakontakten under placeringen. Samtidigt konstateras det att barn som placerats i familjehemsvård har en bättre situation som vuxen än vad de barn som placerats inom institutioner (a.a.). Andersson (2001) menar att forskare står inför ett paradigmskifte då forskningen börjar se på barn som aktiva subjekt istället för passiva objekt i en vuxenvärld. Detta innebär att barn är delaktiga i en social process och att det är viktigt att ta reda på barns egna upplevelser i ett socialt sam-

manhang. Ett vanligt motiv till att barn placeras i familjehem enligt författaren är att de biologiska föräldrarna brister i sin omsorg, men även att dessa barn är i behov av trygghet och fasta rutiner i vardagen. Andersson (2001) menar att det är vanligt förekommande att de barn som placeras i familjehem kommer från marginaliserade hemförhållanden, men det är ännu inte forskat kring vilken klasstillhörighet och miljö familjehem har att ge. Dock menar Andersson (2001) att hennes forskning påvisar att de familjer som tar sig an barn inte är föräldrar med välavlönade yrken eller har någon högre utbildning.

5 Teori

5.1 Utvecklingsekologisk teori

I kapitel 4 beskriver vi att socialt arbete står inför ett paradigmskifte då forskningen idag börjar se på barnet som aktiva objekt istället för ett passivt subjekt i vuxenvärlden (Andersson, 2001). *Utvecklingsekologi* förklarar på vilket sätt utvecklingen sker genom interaktion med omgivningen och kan användas för att förklara ett barns utveckling (Andersson, 2002). I vår uppsats har vi som ambition att använda oss av *utvecklingsekologisk teori* för att se hur socialsekreteraren arbetar med familjehemsplacerade barn och att förstå barnets samspel med familjehemsföräldrar, socialsekreteraren, skola, och viktiga andra.

Urie Bronfenbrenner presenterade år 1979 *The Ecology of Human Development*, vilket i Sverige benämns som utvecklingsekologisk teori. Forskaren ansåg att människan borde studeras i sina vardagsmiljöer istället för i laboratorier. Enligt Bronfenbrenner interagerar individen med olika omgivningsfaktorer och att omgivningsfaktorers interaktioner samspelar med individen. Han menade att utveckling sker i ett sammanhang, men att det i praktiken oftast fokuseras på personen och mindre på omgivningen som personen befinner sig i. När det fokuseras på omgivningen så framställs denna som en oföränderlig struktur. Han menade också att det glöms bort att barnet är ett aktivt subjekt som själv påverkar sin omgivning (Andersson, 2002).

Den utvecklingsekologiska modellen kan illustreras i form av koncentriska cirklar som omsluter varandra och interagerar med varandra på olika sätt med individen i centrum (Daniel m.fl., 2004; Andersson, 2002). Dessa cirklar beskrivs som mikro-, meso-, exo- och makrosystem. Individens direkta kontakt och samspel med sina närmiljöer sker inom mikrosystemet. För ett

familjehemsplacerat barn kan närmiljöer innebära biologiska föräldrar, syskon och familjehemsföräldrar, skola, socialsekreteraren, fritidsaktivitet, vänner och släktingar (a.a.).

Inom mesosystemet är det närmiljöerna som interagerar och samspelar med varandra. Exempelvis att socialsekreteraren ger råd och stöd till familjehemmet och skriver en umgängesplan, men även samspelet mellan familjehemsföräldrarna och barnets biologiska föräldrar eller andra närstående. Det blir betydelsefullt för barnet, som står i centrum, hur de olika närmiljöerna interagerar och samspelar vilket innebär att barnet påverkas både negativt samt positivt (a.a.).

Exosystemet är de miljöer vilket barnet inte är i direkt kontakt med, men trots det utövar ett indirekt inflytande på barnet. Det kan vara socialsekreterarens arbetsplats eller föräldrars arbetsplats samt kommunala förhållanden som skolan med mera (a.a.).

Den yttersta cirkeln är makrosystemet vilket beskriver samhällets lagar och normer som även på sitt sätt påverkar barnet. För ett familjehemsplacerat barn är Föräldrabalken, Socialtjänstlagen, Kommunallagen och Hälso- & sjukvårdslagen några av de lagar som påverkar dem. Samhällets normer och struktur som att media bevakar socialtjänstens arbete eller grannarnas nyfikenhet när ett familjehem tar emot ett barn påverkar också ett barn indirekt. (a.a.)

Bronfenbrenner hävdar att man kan ta hjälp av andra teorier i utvecklingsekologin för att få en tydligare bild av individen. Han har i en översyn av makrosystemet kommit fram till att tillhörighet till olika socialgrupper, familjestrukturer, kön eller etnicitet inte har någon egen förklarande kraft av sig själv. Det är snarare fråga om livsstilar, värdesystem, förväntningar och resurser som kan förklara olika individers förutsättningar. Dock behövs det mer forskning i frågan om att till exempel en viss socialgrupp har vissa värderingar eller livsstilar. Det intressanta för utvecklingsekologin att undersöka är de sociala faktorer som ligger bortom individens familj (a.a.).

5.2 Risk- och skyddsfaktorer

Risk- och skyddsfaktorer har idag fått mer uppmärksamhet inom forskningen och genomslag i utrednings- och utbildningssammanhang. *Riskforskning* ställs mot *friskforskning* och det är betydelsefullt att forska kring vad som gynnar hälsa och välbefinnande (Lagerberg och Sundelin, 2003). Viktigt är att inte se risk- och skyddsfaktorer separat från varandra utan att dessa perspektiv kan samspela i olika komplexa sammanhang som barn dagligen befinner sig i. Det

finns faktorer vilka ökar riskerna för ett barn att utvecklas på ett ogynnsamt sätt, dock har man på samma sätt funnit faktorer som kan hindra en sådan utveckling. Interaktion mellan risk- och skyddsfaktorer innebär att det finns ett samband mellan risker som barnet utsätts för och motståndskraft som barnet rustas med. Sambandet betyder att skyddsfaktorer får större betydelse i situationer eller miljöer som utsätter barnet för risker. Exempelvis; skyddsfaktorer som *god mor-barnrelation, god far-barnrelation, att barn hade en bästa vän samt goda kamratrelationer*, är betydligt viktigare i splittrade och oroliga familjer, men är mindre betydelsefulla i harmoniska familjer (a.a. s.219).

5.2.1 Skyddsfaktorer

För att riskfaktorer inte ska bli ogynnsamt för ett barns utveckling finns det skyddsfaktorer vilket kan balansera upp en sådan utveckling (Daniel m.fl., 2004). Forskning påvisar att det finns faktorer i ett barns liv vilket innebär att de klarar påfrestningar som riskerna de utsätts för kan medföra. Detta innebär inte att barnet är osårbart utan att ju fler skyddsfaktorer som finns desto mer ökar sannolikheten att motstå risker. För socialsekreteraren kan detta innebära att inte bara fokuserar på allt som är dåligt i ett barns tillvaro utan att ta till vara på det som är bra. Att föräldraförmågan brister, men att relationen är god mellan barn och förälder innebär t.ex. att socialsekreteraren bör hjälpa föräldern innan insatser utanför hemmet tillämpas. *Motståndskraft (resilience)* är ett skyddsbegrepp vilket innebär att människan har en inneboende förmåga att utvecklas gynnsamt trots påfrestande omständigheter (a.a.). Dessa kan härledas direkt till barnet som kön, ålder eller personliga egenskaper som intelligens och problemlösningsförmåga. Även egenskaper som ett barns humör kan bidra till att öka motståndskraften, då barn med ett soligt och glatt humör lättare får uppskattning av sin omgivning. Hälsa är något som påverkar, ett friskt barn klarar motgångar lättare än ett sjukt barn. Ett annat skyddsbegrepp är *skyddande omgivning (protective environment)* som kan väga upp påfrestningar (a.a.). Socialtjänsten kan ses som en skyddande omgivning men även ett familjehem. Ett barns nätverk skulle också kunna vara en skyddande omgivning. Andra skyddande omgivningar är kamrater, skola och fritids.

Enligt Lagerberg & Sundelin (2003) är det exempelvis gynnsamt för barn i utsatta situationer att ha en *förtrolig relation till någon utanför familjen* (s. 220). Goda familjerelationer är gynnsamt för alla barn. Motståndskraft och skyddande omgivning innebär inte att barnet är utom fara för risker och riskfaktorer avtar inte i samband med att ett barns skyddsfaktorer ökar, eller stärks, däremot rustar skyddsfaktorer barnet vilket innebär att de lättare hanterar

risker. Lagerberg & Sundelin (2003) beskriver att negativa händelser kan hindras av motkrafter som rustats av barnet själv eller av andra personer i omgivningen. Rutter (1989) menar att motståndskraft uppstår genom plågsamma erfarenheter, d.v.s. det som inte dödar hårdar och är kritisk till tanken att positiva erfarenheter leder till förstärkning för motgångar (a.a.).

5.2.2 Riskfaktorer

Riskfaktorer innebär en samling av risker vilka medför en ogynnsam utveckling, detta innebär att en risk i sig inte direkt behöver vara skadligt för barnet (Lagerberg & Sundelin, 2003). När ett barn ska anses vara inom riskzonen för skada är oftast när ett barn utsätts för många risker vilket tillsammans kan skapa oro. Är barnet dessutom inte rustat med motståndskrafter eller andra skyddsfaktorer kan många återkommande risker förhindra en gynnsam utveckling. Begreppet *sårbarhet (vulnerability)* förtydligar risker vilket kan leda till barnets egna beteende, samhället eller omgivningen i övrigt som på ett oundvikligt sätt kan påverka barnet negativt (Daniel, m.fl. 2004). Dock kan egenskaper som barnets kön och ålder, samt personlighet även utgöra en *sårbarhetsrisk*. Exempel som att vara utåtagerande och våldsam tillika pojke är något som omgivningen kan reagera negativt på. Dessa barn blir oftast bemötta med oförståelse som att få lämna klassrummet i skolan, eftersom lärare anser att barnet beter sig på ett oacceptabelt sätt. Ett barn med egna egenskaper som påverkar sin omgivning negativt har även svårt att skapa relationen med *viktiga andra*, dvs. en lärare eller släkting osv. Flickor tenderar att inte vilja synas eller höras och ett typiskt beteende är att flickor gärna vill vara ”duktig flicka”. Exempel som att kompensera föräldrars bristande förmåga genom att ta de vuxnas ansvar för hem och familj men detta kan även ses som en skyddsfaktor. Flickor i 10-årsåldern hanterar stressfulla situationer lättare än pojkar, men däremot kan flickor drabbas av reaktioner för de risker som de utsatts för, senare i livet (Daniel m.fl., 2004).

Risker kan även förstås utifrån begreppet *påfrestning (adversity)* som är olika händelser i livet och omständigheter i övrigt som kan hota en god utveckling (a.a.). En påfrestning kan vara att mamman är lindrigt utvecklingsstörd eller lågbegåvad eller på något sätt försummar barnet vad det gäller hygien, vård, mat och kläder. Föräldrar med missbruk, eller som misshandlar barnet (fysiskt och psykiskt) och är kriminellt belastade ses också som en påfrestning samt att föräldrar låter sina barn ta ett för stort ansvar. Skilsmässa och andra förluster av viktiga personer i ett barns liv kan också innebära en påfrestning och risk. Samhällets syn på att vara familjehemsplacerad eller att barnet är föremål för socialtjänstens insatser kan även vara på-

frestningar. Lagar och normer kan också innebära påfrestning för barnet som exempel föräldrabalkens starka föräldraperspektiv, vilket betyder föräldrarnas rätt till sina barn. Att vara invandrare eller med invandrabakgrund är inte alls för sällan oproblematiskt när barnet måste omhändertagas enligt LVU. Ett bostadsområde som är högt kriminellt belastat, eller vars invånare är socialt marginaliserade, samt exponeras för våld kan vara en *påfrestning* för ett barn (Andersson, 2002).

6 Redovisning av intervjuer

6.1 Intervjuer med socialsekreterare

Vi väljer att presentera våra intervjuresultat utifrån sex teman, dessa teman är skapade utifrån våra frågeställningar. Första temat beskriver hur socialsekreterare förbereder barnet inför en familjehemsplacering. Under det andra temat presenteras det stöd som socialsekreteraren erbjuder det placerade barnet. Det tredje temat beskriver hur socialsekreteraren kan underlätta för det placerade barnets kontakt med sina biologiska föräldrar. Fjärde temat innebär i vad mån social arbetaren kan stärka barnets nätverk och det femte temat rör de faktorer som påverkar det stöd som socialsekreteraren kan erbjuda. Till slut beskriver tema sex den samhälleliga påverkan på socialsekreterarens arbete med familjehemsplacerade barn. Där har vi valt att presentera redovisningen utifrån en annorlunda struktur jämfört med de övriga teman.

6.1.2 Respondenterna och organisationerna

Vi har intervjuat nio socialsekreterare inom olika kommuner i Skåne (se bilaga 3). Samtliga intervjupersoner är kvinnor. Intervjupersonerna kommer att presenteras som respondenter med nummer 1 - 9, för att säkra anonymiteten. I vår undersökning finns representation från olika slags organisationsstrukturer. I några organisationer kallas de aktuella socialsekreterarna för familjehemssekreterare. Respondenternas arbete struktureras också olika inom de olika organisationerna, det finns skillnader i respondenternas mandat att fatta beslut, utredning av familjehem samt vem respondenten företräder i familjehemsplaceringen.

6.2 Socialsekreterarens förberedelser inför en familjehemsplacering

I intervjuerna med socialsekreterarna har det framkommit att två av nio respondenter inte utreder familjehemmen själva, utan detta görs av en personalgrupp som arbetar för familjerätten. De övriga respondenterna utreder familjehemmen själva varav fem respondenter intervjuar familjehemmen efter Kälvestens intervjumodell¹. De två respondenterna som inte använder Kälvestens modell har själva ett utarbetat frågeformulär. Samtliga nio respondenter anser att de biologiska föräldrarna ska vara delaktiga i möten med familjehemmet och i planeringen för Linnéa. Sju av de nio respondenterna anser det viktigt att Moa kan godkänna familjehemmet för att Linnéa ska kunna få ro att bo i familjehemmet, varav fem respondenter påpekar vikten av att en god relation mellan de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrarna kan leda till en lyckad placering. Godkännandet ska inte förväxlas med *samtycke* enligt SoL, Moas godkännande menar respondenterna är viktigt för den framtida relationen mellan Moa och familjehemmet.

Skillnader under förarbetet, förutom hur familjehemmen rekryteras, är det geografiska avståndet till familjehemmen. Fyra av respondenterna inte har samma tillgång till familjehem inom den egna kommunen som de övriga fem respondenterna. Dock anser de förstnämnda att avståndet inte är ett bekymmer. De försöker finna ett familjehem till Linnéa, där det finns goda möjligheter för Linnéas mamma Moa att hälsa på. Två av de övriga fem respondenterna skulle, i den mån det går, placera Linnéa inom ett nära avstånd till hennes nuvarande skola eller fritids.

Samtliga respondenter anser att familjehemmet bör få så mycket information om Linnéa som möjligt. Dock ges information om Linnéa i olika steg, som innebär att samtliga respondenter ger en mer öppen beskrivning vid det första mötet med familjehemmet som dessutom är av-identifierad. När familjehemmet har funderat återkommer respondenterna med mer information om Linnéa, varav två respondenter dessutom påpekar att deras utredningar inte har all information i ärendet, eftersom det oftast uppkommer problem kring saker som respondenterna inte har fått veta själva innan placeringen. En respondent menade att det är bättre att vara så tydlig som möjligt.

”Utan att ibland är det bättre att sätta lite mer krut bakom

¹ Kälvestensmodellen är ett sätt att rekrytera familjehem, skapad av Anna-Lisa Kälvesten leg. psykolog, tidigare verksam vid Barnbyn Skå. Intervjun görs i ett par steg som sedan utvärderas av någon utomstående person (Socialstyrelsen, 2).

orden än att man försöker linda in någonting” (Respondent 8)

Sammantaget vill respondenterna informera familjehemmet i syfte att förbereda det på alla de tänkbara problem som kan uppstå och ger familjehemmet möjlighet att reflektera kring uppdraget. Respondenterna menar att det är bättre att familjehemmet avstår från uppdraget som familjehem innan Linnéa ska komma på sitt första besök.

Alla nio respondenter skolar in barnen innan placeringen. Detta görs på liknande sätt av samtliga respondenter. Detta innebär att Linnéa först åker till familjehemmet och hälsar på i några timmar, nästa besök kan innebära en hel dag eller att hon får stanna där en helg. Fyra av de nio respondenterna har som regel att familjehemmet ska hämta och lämna Linnéa, innan hon flyttar hem till dem, i sällskap av respondenterna. De övriga fem respondenterna följer med Linnéa och hennes föräldrar till familjehemmet.

I de större kommunerna placeras oftast barnen i jourhem. Innan de flyttar till familjehemmet så placerar sex av nio respondenter först i jourhem, varav två respondenter först placerar Linnéa i ett jourhem vid LVU. Fyra av sex respondenter menar att de även lär känna Linnéa på jourhemmet, varav en respondent även vill träffa Linnéa i sin hemmiljö. Två av nio respondenter kan tänka sig att Linnéa bor kvar hos mamma i avvaktan på rätt familjehem. Den sista respondenten låter Linnéa bo i familjehemmet under tiden familjehemmet utreds. Samtliga respondenter pratar med Linnéa innan flytten till familjehemmet, vilket kan innebära att förklara att det kommer att bli annorlunda för henne framöver och att exempelvis maten kommer att smaka annorlunda.

*”...köttfärssåsen som din mamma lagar kommer dom inte kunna laga
en likadan och det är inte alls säkert att man kanske dukar likadant...”*

(Respondent 1)

Åtta av respondenterna nämner att det ska, eller kan, finnas syskon i familjehemmet och samtliga anser att Linnéa bör vara yngst, varav en respondent kan tänka sig att det finns någon jämnårig. Anledningen till att Linnéa bör vara yngst är att hon inte ska behöva konkurrera om uppmärksamheten från de andra barnen. En respondent reflekterar inte kring om att det skulle finnas syskon i familjehemmet.

Förberedelserna för Linnéa innebär att samtliga respondenter söker efter så mycket information som möjligt om Linnéa och vad hon är för en tjej. Tillvägagångssätten för hur respondenterna förbereder Linnéa inför familjehemsplaceringen varierar. Samtliga pratar dock med Linnéa och är benägna att berätta kring allt som en placering innebär och förklarar hur det ser ut hos familjehemmet, hur de bor och hur de har det hemma hos sig. Fyra av respondenterna läser en bok som handlar om två igelkottar som flyttar hem till familjen hare. En av de fyra respondenterna ritar gärna och spelar spel med Linnéa.

Det ställs höga krav på familjehemmen och alla respondenter menar att familjehemmen ska ha en förmåga att reflektera. I Linnéas fall bör familjehemmet bestå av ett par som är väldigt trygga

”...att det är en man och kvinna som står med bägge fötterna på jorden och kan sätta gränser gentemot mamman.” (Respondent 3)

6.3 Stöd som socialsekreteraren erbjuder till Linnéa och familjehem

Samtliga respondenter anser att de på något sätt stöttar familjehemmet och Linnéa, varav två respondenter lägger ansvaret på familjehemmet att be om handledning eller stöd. Det finns föreläsningar som samtliga familjehem kan delta i och dessa föreläsningar är frivilliga. Inom vissa kommuner är familjehemmen mer organiserade av egen vilja än andra. Alla respondenter har kännedom om föreläsningarna, varav fyra respondenter anordnar föreläsningar för alla sina familjehem. De övriga respondenterna känner inte till så mycket kring föreläsningarna mer än att de finns.

Alla respondenterna anser att ständig information är stöd och vill inte blanda in för många insatser, men är inte ovilliga att ordna extern handledning för problem i familjehemmet som respondenten anser är över dennes förmåga att lösa. En respondent har grupphandledning och två av respondenterna anser att det är det som är deras arbete, ”att handleda”.

”Ja, alltså handledning har vi ju i princip alltid, också med familjehemmet, alltså det är ju de vi gör egentligen.” (Respondent 2)

”Ja, alltså det är en av de uppgifterna som ligger i vårt, alltså i våra arbetsuppgifter.” (Respondent 1)

Fyra av respondenterna vill inte kalla sitt arbete för handledning och anser att detta begrepp bör användas med aktsamhet, eftersom dessa respondenter anser att en handledare inte ska representera samtliga involverade i placeringen, som familjehemmet, Linnéa och de biologiska föräldrarna. Deras arbete anser de mer ligga i att delge råd och stöd i relationerna och att förebygga. De övriga två respondenterna menar att Linnéa bör ha en kontaktperson, det vill säga någon annan än respondenten, samt att de endast erbjuder extern handledning.

Fyra av de nio respondenterna skiljer sig från de övriga då de har resurser att erbjuda familjehemsdagar ett par gånger om året. Dessa dagar är oftast förlagda på helger och de fyra respondenterna står för maten, godis och eventuella inträdeskostnader. De ser detta som ett bra tillfälle för familjehem att träffas och utbyta erfarenheter, samtidigt som de deltar i lekar som kräver samarbete. Dessa fyra respondenter har även haft samtalsgrupper med familjehem som anmält sig frivilligt. De övriga fem av respondenterna nämner inte något om denna form av aktiviteter. En av de övriga fem respondenterna har erbjudit familjehem gruppsamtal några gånger i månaden. För tillfället erbjuder ingen av respondenterna någon utbildning till blivande familjehem, men det är på gång menar fyra av respondenterna, som hoppas kunna komma igång med detta till våren. Däremot kan respondenterna erbjuda information från andra förvaltningar eller enheter kring missbruk. Skulle Linnéa behöva hjälp av Barn och Ungdoms Psykiatri är detta inget svårt att ordna för någon av respondenterna. Det verkar vara en allmän uppfattning bland respondenterna att Linnéa bör få ”landa” i familjehemmet först innan de sätter in fler insatser.

”Hon ska först landa och familjehemmet innan man liksom överhuvudtaget börjar dra igång. Jag menar först landa i familjehemmet och sen tittar man, behövs det mer.” (Respondent 2)

Trots att vi inte ställde frågan så berättar fyra respondenter att de vill behålla familjehemmen kvar även för placerade ungdomar som tagit studenten eller blivit myndiga, tills de funnit en sysselsättning, så att de inte ska behöva gå ut i vuxenlivet som bidragssökande i en ny kommun.

Sju av respondenterna skulle erbjuda Linnéa att gå i en barngrupp med barn som alla har missbrukande föräldrar. De övriga två respondenterna nämner inget om barngrupp för Linnéa. Åtta av respondenterna talar en stund själva med Linnéa ute på sitt besök i familjehemmen. En av de nio respondenterna uppger att Linnéa skulle ha en annan person än henne som handläggare i sin kommun. Dock anser samtliga respondenter att kontakten med Linnéa och familjehemmet bör vara tätare i början av placeringen. Fyra av respondenterna hjälper även Linnéa att sätta ord på sina känslor med pedagogiska kort som visar en nalle med olika känslouttryck, vid vissa problematiska tillfällen får även både familjehemmet och Linnéa sätta ord på hur de ser på varandra med hjälp av kort. Detta menar respondenterna oftast frambringar att familjehemmet och barnet ser de positiva egenskaperna hos varandra och att respondenterna arbetar vidare med detta tillsammans med samtliga.

Ingen respondent såg något hinder för att Linnéa skulle få tillgång till hästar, vare sig det handlar om att familjehemmet har egna eller att familjehemmet undersöker om det finns andra möjligheter för en sådan aktivitet i närheten. Tre respondenter anser att familjehemmet ska ge en meningsfull fritid till Linnéa.

Samtliga familjehem får ringa när de vill under kontorstid och finns det ingen tillgänglig att tala med kontaktar respondenten vederbörande så fort de har möjlighet. Dessutom har fyra respondenter som policy att uppsöka familjehemmet inom fyra dagar om det så skulle behövas. Gemensamt för respondenterna är även att de vill hålla en tätare kontakt med Linnéa och familjehemmet i början av placeringen, dock kunde ingen säga generellt hur ofta.

6.4 Hur kan socialsekreteraren underlätta umgänget för Linnéa och hennes biologiska föräldrar

Samtliga respondenter skriver en umgängesplan, dock anser en av respondenterna att det blir smidigare om familjehemmet och de biologiska föräldrarna kan ordna detta själva. Gemensamt för respondenterna är även att familjehemmet måste ha förståelse och kunna bemöta Linnéas mamma Moas problematik på ett respektfullt sätt, men ändå kunna sätta gränser.

Om umgänget ska vara bevakat eller inte är olika. Sju av respondenterna anser att det bör vara ett bevakat umgänge, och varav fyra av de sju respondenterna har detta som en regel under de första träffarna mellan Linnéa och hennes föräldrar. De övriga två respondenterna föredrar att familjehemmet och Moa kommer överens och när problem uppstår inför respondenterna reg-

ler för umgänget. Umgänget ska till en början ske hos familjehemmet enligt sex av respondenterna. En av de sex respondenterna menade att det var viktigt att Linnéa skulle träffa sin mamma och reflekterade inte var mötena skulle ske, men gärna att Linnéa var placerad nära mamma Moa. En respondent anser att umgänget bör ske utanför familjehemmet. Detta motiveras med att familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna inte ska behöva känna konkurrens

”...dom behöver också ha en fristad, mamma och barn någon annanstans, för annars kommer mamman känna sig i underläge i familjehemmet att behöva komma dit och så.” (Respondent 1)

De övriga två anser att med motivering och stöd från respondenterna ska familjehemmet och mamma Moa kunna klara av detta också.

Svaren är även varierande kring huruvida Linnéa ska kunna umgås med sin pappa John. Fyra respondenter utreder gärna hur umgänget mellan dem varit tidigare, vilken bild Linnéa har av sin pappa och hur pass känslomässig Linnéa är i sin relation med pappa John. Fem av respondenterna skulle ha uppmuntrat till brev och telefonkontakt till en början. Hur själva umgänget skulle se ut beror på var fängelset ligger och vad det är för fängelse, samt varför pappa John befinner sig på institutionen. Sex av de nio respondenterna känner sig inte främmande att följa med Linnéa till fängelset, medan en respondent anser att pappa John får på sin permission komma och hälsa på Linnéa, dock bevakat. De övriga två respondenterna lägger detta ansvar på familjehemmet efter de utrett om det är lämpligt att besöka fängelset.

För övrigt resonerar samtliga respondenter kring att mamma Moa ska vara drogfri och nykter för att umgås med Linnéa. Pappa Johns tillstånd skall också vara avgörande för ett umgänge ska vara lämpligt. Två respondenter kunde även tänka sig att Linnéa skulle komma och sova över hos Moa när Moa är drogfri och nykter, medan fyra respondenter anser att Linnéa inte bör besöka sina föräldrar i den miljö där omsorgen brustit. De övriga tre respondenterna ansåg att tiden får utvisa hur ett fortsatt umgänge ska se ut. Samtliga respondenter anser att umgänget måste vara rimligt för Linnéa

”...flickan ska ju ändå ha sin grundtrygghet i familjehemmet, alltså föräldrar ska inte gå och komma som dom vill, då blir flickan alldeles förvirrad.” (Respondent 9)

6.5 Socialsekreterarens förstärkning av nätverk

Här varierar svaren lite beroende på att vi gav respondenterna vag information kring Linnéas nätverk. Vi fick några tips hur de skulle försäkra sig om det finns någon i Linnéas nätverk som är av betydelse för Linnéa. Fyra av respondenterna försöker att utreda Linnéas ”viktiga andra” när hon befinner sig på jourhemmet, varav en respondent gör nätverkskarta. En respondent arrangerar nätverksmöte precis innan familjehemsplaceringen, nätverksmötet innefattar föräldrar, eventuell kurator eller sjuksköterska, lärare och andra som har kommit att bli betydelsefulla för Linnéa. En respondent menar att födelsedagar i Linnéas släkt kan vara naturliga tillfällen att hålla kontakten med släkten. De övriga tre respondenterna har inte nämnt några specifika arbetsmetoder för att förstärka Linnéas nätverk. Dock uppger de tre respondenterna att det nätverk som finns är av betydelse för Linnéa.

Fyra respondenter påtalade vikten av att Linnéa skulle bo nära de nätverk som är av betydelse, som Linnéas bästis eller kunna fortsätta på samma skola, eller att mamma Moa fanns på nära avstånd. Övriga fem respondenter trodde inte att uppbrottet från bästisen eller skolan skulle utgöra något större bekymmer för Linnéa. I många andra ärenden hälsar kompisar gärna på placerade barn i familjehemmet, eller att placerade barn hälsar på sina kompisar. De fem respondenterna hjälper gärna till att arrangera det umgänget som Linnéa önskar sig.

”Jag har åkt med någon flicka till Polen och träffade hennes mormor och bott över där.” (Respondent 7)

Sju av respondenterna såg sig själva vara viktiga andra för Linnéa, medan övriga två av respondenterna gärna skulle tänka sig att erbjuda en socialpedagog till Linnéa om det finns behov för det. En socialpedagog eller kontaktperson kan vara bra i umgänget med Linnéas mamma Moa eller pappa John. Samtliga respondenter menar att det är viktigt att förklara och vara tydlig för Linnéa med varför hon måste flytta till ett familjehem och framför allt lyfta fram de positiva faktorer som ett familjehem medför.

6.6 Faktorer som kan avgöra tilldelning av socialsekreterarens stöd

Samtliga respondenter är eniga om att deras arbetsbelastning är avgörande för tilldelningen av stöd. Fyra av respondenterna anser att det ska finnas ett behov av stöd och oftast visar sig det

med tiden. Två av respondenterna jämför hur det är att arbeta inom en mindre kommun och en större kommun, skillnaden i en större kommun jämfört med en mindre är att arbetet är mer avgränsat och de behöver inte ha hand om allt.

”...när jag jobbade i en mindre kommun låg familjehemmen längst ner i lådan för alla andra akuta grejor som man var tvungen till att göra och sen så ringde inte familjehemmen, då hade man inte ens tid att söka dom...” (Respondent 8)

En av respondenterna menar att avståndet till familjehemmet kan vara lite problematiskt, eftersom det inte alltid är möjligt att göra ett besök med kort varsel. Två av respondenterna ansåg att deras utbildning och erfarenheter från andra ärenden påverkade dem. Alla respondenter talar kring hur organisationen påverkar samtliga stödinsatser. En respondent anser att uppskattning från chefer och ledning är viktigt och att de får utrymme för vidareutbildningar och låta sig inspireras av andra länders tillvägagångssätt.

6.7 Den samhälleliga påverkan på socialsekreterarens arbete med familjehemsplaceringar

Eftersom respondenterna har fått svara relativt fritt på denna fråga väljer vi att redovisa deras ”hjärtefrågor”. På slutet kommer vi att sammanfatta de likheter vi kan finna.

Respondent 1 talar om att föräldrabalken har ett starkt föräldraperspektiv. Detta kan krocka med socialtjänstlagen, eftersom föräldern kan samtycka till egen vård och placering av barnet. Föräldern kan sedan dra tillbaka samtycket och få hem barnet. Respondent 1 talar även om att grannar kan tro att barnet är busigt när barnet egentligen är placerat på föräldrarnas bristande förmåga.

*”Det är speciellt att vara familjehemsbarn eller va ett familjehem, /.../
För att om man tittar på ett villaområde och där kommer en flicka ny
i en familj så blir det klart att grannarna undrar vad det är för någon.”*
(Respondent 1)

Respondent 2 talar om att det kan finnas en allmän uppfattning om att familjehem tar emot barnen för pengarnas skull och att det skulle innebära enorma summor. Respondent 2 talar även om att sekretesslagen inom socialtjänsten och hälso- sjukvården inte är densamma och inte alltid till klientens bästa. Familjehemmet har inte någon lagstadgad sekretess, men famil-

jehemsföräldrarna måste skriva på sekretesspapper. Hon menar att sekretessen ska användas för barnets bästa.

Respondent 3 anser att sekretess är viktig, men att den kan ställa till problem när föräldrarna inte samtycker till att information lämnas ut. Då lagarna kan tolkas på olika vis upplever respondent 3 att varje ärende blir unikt. Respondent 3 berättar även att det är svårt att få tag i familjehem. Potentiella familjehemsföräldrar som inte får ett uppdrag kan vända sig till en annan kommun istället, vilket kan innebära att respondent 3 inte kan använda familjehemmet vid en lämplig placering.

Respondent 4 talar om att lagstiftningen som reglerar uppföljningen och övervägandet av placeringen och menar att det kan påverka arbetet. När det gäller samhällsattityder menar hon att det inte påverkar deras arbete. Respondent 4 påpekar att man bör fundera på om det man gör är rätt ”...*förhoppningsvis vet man vad man gör...*” (Respondent 4)

Respondent 5 talar om dålig samordning mellan förädrabalken, socialtjänstlagen och LVU, att man ska överväga överflyttning av vårdnaden efter tre år men enligt förädrabalken ska föräldern dömas ut som förälder för det ska kunna ske.

”/.../där ska man nästan döma ut föräldern innan enligt förädrabalken liksom, så det räcker inte med att det är rotat i familjehemmet.”

(Respondent 5)

Tolkningen av lagen är också något som påverkar som exempelvis att familjehem inte har rätt till något stöd om vårdnaden flyttas över till dem. Vid behov av stöd och bistånd ska detta sökas i familjehemmets hemkommun. Respondent 5 berättar om att i hennes kommun fortsätter de att hjälpa familjehemmet även om vårdnaden flyttas över.

Respondent 6 anser att det pågår förändring i lagstiftningen som försvårar överflyttning av ärenden mellan kommuner. Respondent 6 vill att den kommun som har placerat ska ha ansvaret tills barnet får komma hem igen. Detta kan bli en kostnadsfråga för kommunerna. Respondenten menar vidare att samhället har förändrats och det är svårt att placera barn i familjehem där båda föräldrarna arbetar. Placerade barn behöver oftast en hemmavarande förälder. Förr arbetade oftast mannen medan kvinnan var hemma. Det är även svårt att rekrytera familjehem

med invandrarbakgrund. Respondent 6 och hennes kollegor börjar få fler ärenden där invandrarbarn behöver familjehemsplaceras. Respondent 6 anser också att barnperspektivet är ”luddigt” i lagen, eftersom familjehemsbarn oftast jämförs med skilsmässobarn vid umgängesfrågor. Familjehemsplacerade barn har inte samma problematik som skilsmässobarn, eftersom det handlar om föräldrar som inte har förmåga att vara föräldrar.

Respondent 7 resonerar kring samhällsklasser och menar att det är sällan de placerade barnen kommer från ”medelklassen” och att problematiken är en samhällsfråga som bör diskuteras. Respondenten säger att hon arbetar med de familjer som befinner sig längst ner på samhällets steg och att det inte finns någon som för dessa familjers talan. Vidare menar respondent 7 att det hon kan göra för dem är marginellt och att det är samhället som styr dessa till utslagning. Arbetet påverkas även av makthavarna och hon menar att politiker inte drar in på socialförvaltningens resurser i hennes kommun. Socialförvaltningen är ständigt under utbyggnad och respondenten tror att det kan ha en viss betydelse att kommunen historiskt sett är en arbetarstad.

Respondent 8 anser att Länsrätten har blivit tuffare i takt med att problematiken i dag blivit annorlunda. Till exempel barn till föräldrar som är lågbegåvade men saknar en diagnos från en läkare är svåra att få länsrätten att bifalla ett LVU. Respondenten menar att föräldraperpektivet är väldigt starkt och därmed blir barnperspektivet väldigt ”luddigt”.

”Länsrätten har ju också blivit mycket tuffare, alltså det finns en del barn som vi inte har fått igenom. Då de tyckt att det inte finns tillräckligt med skäl, där vi ändå har tyckt att det har varit rätt så kraftigt.” (Respondent 8)

Respondenten har tidigare arbetat som socialsekreterare inom mindre kommuner. Då var det vanligt förekommande att hon ansvarade för allt arbete i ett ärende. Respondenten upplevde att det administrativa arbetet tog över det praktiska arbetet i ett ärende och vissa ärenden tenderade därför att hamna liggande i skrivbordslådan. Idag måste övervägande göras var sjätte månad enligt lagstiftningen och detta är bra anser respondenten. Vidare menar respondent 8 att samtycket kan ställa till problem för det placerade barnets anknytning till familjehemsföräldrarna. Till exempel om Moa skulle samtycka till vård för sitt missbruk och till familjehemsplaceringen. När Moa sedan är färdigbehandlad kan hon vilja att Linnéa flyttar hem till henne, även om Linnéa bör stanna kvar i familjehemmet. Dessutom får respondenten ta om

ärendet från början om Linnéa skulle behöva omhändertas igen, då kan Linnéa få svårt att anknyta till familjehemsföräldrarna.

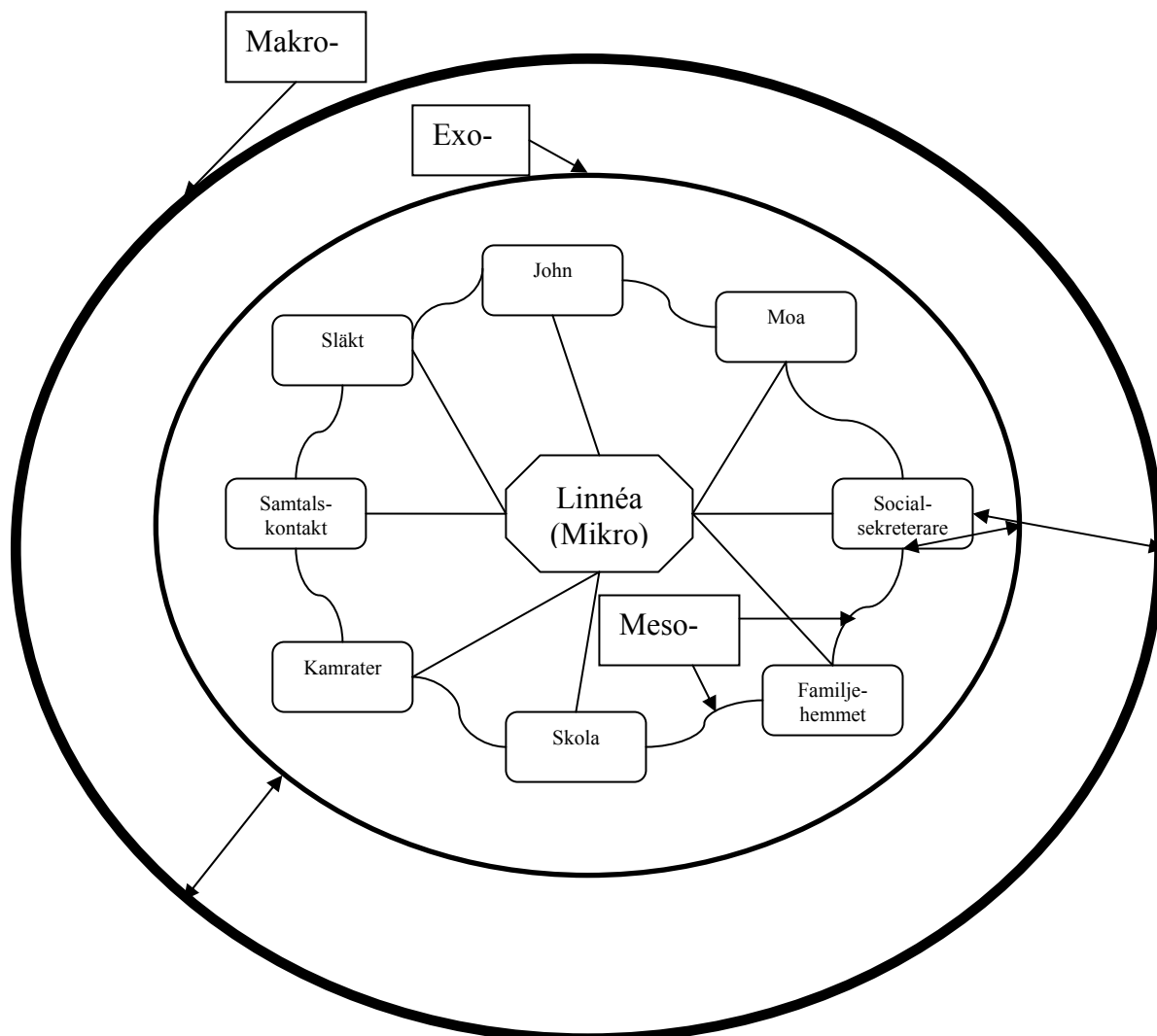
Respondent 9 upplever inte sekretesslagen som ett problem, då föräldrar till barn som placeras oftast samtycker till att information lämnas ut. Hon menar att det ofta räcker med att förklara för dem på ett bra sätt att informationen behöver lämnas ut. Hon nämner även att förvaltningslagen, kommunallagen och socialtjänstförordningen påverkar arbetet men går inte in närmare på hur, hon ser inte de lagarna som något problem.

Sammanfattningsvis är det en allmän uppfattning från respondenterna att lagen på något sätt påverkar deras arbete. Framför allt påverkas deras arbete av föräldrabalken som har ett starkt föräldraperspektiv när det gäller överflyttning av vårdnaden i tingsrätten eller ansökan om LVU hos länsrätten. De respondenter som har reflekterat runt sekretesslagen anser att den kan försvåra arbetet, det gäller om föräldern inte vill samtycka till att information som kan gagna barnet lämnas till exempelvis familjehemsföräldrarna. De respondenter som talar om samhällsförändringar anser att det har påverkat dem och deras arbete, dock på olika sätt i arbetet.

7 Analys

Vi har valt att analysera resultatet utifrån utvecklingsekologisk teori (Andersson, 2002; Daniel m.fl., 2004). Med utgångspunkt från mikro-, meso-, exo- och makro kommer vi att beskriva hur olika interaktioner och samspel påverkar Linnéa (se figur 1). Vi kommer även i vissa delar av analysen komplettera med *risk- skyddsfaktorer* som kan påverka Linnéa när hon i samband med familjehemsplaceringen hamnar i nya livssituationer (Andersson, 2001; Daniel m.fl., 2004; Lagerberg & Sundelin, 2003).

Figur

Figuren visar hur de olika nivåerna kan interagera med varandra på olika sätt. De raka linjerna som pekar mot Linnéa i mitten visar hur mikrorelationerna kan se ut. De vågade linjerna mellan de yttre mikrosystemen visar hur mesorelationerna kan se ut. Linjerna med pilspetsar i ändarna visar hur de olika nivåerna kan påverka varandra.

7.1 Mikronivå

I vår analys är Linnéa själv som ett mikrosystem vilket i sin tur omges av flera andra mikrosystem som har en direktrelation med Linnéa. Inom mikronivån så tittar vi på hur mikrosystemen direkt kan påverka Linnéa i hennes situation, samtidigt som vi kopplar risk- och skyddsfaktorer till det som sker i de nya livssituationerna.

7.1.1 Goda relationer

För respondenterna är det viktigt att bygga upp en god relation som är meningsfull när barn placeras i familjehem. De samtalar med Linnéa innan placeringen för att lära känna henne och somliga skulle erbjuda Linnéa en kontaktperson. För att delvis uppnå en god relation mellan Linnéa och familjehemmet skolas hon in innan placeringen genomförs. Kontaktpersonen tillsammans med socialsekreteraren kan bli en *viktig annan* för Linnéa och utökar Linnéas mikrosystem. Skulle dessa nya mikrosystem kännas trygga för Linnéa och det kan innebära att hon stärks. Detta stämmer överens med Lagerberg & Sundelin (2002) som menar att det är betydelsefullt för barn som utsatts för påfrestningar att skapa förtroliga relationer utanför hemmet. Utifrån utvecklingsekologiskt perspektiv kan vi förklara respondenternas arbete eftersom familjehem, ny skola och lekkamrater samt kontakt person är nya och utökade mikrosystem för Linnéa. Utökade mikrosystem innebär också tillgång till flera skyddande omgivningar, ökad sårbarhet för Linnéa kan uppstå av att vara familjehemsplacerad och skiljas från sin mamma (Daniel m.fl., 2004).

7.1.2 Viktiga andra

De flesta respondenterna föredrar att det finns barn som är äldre än Linnéa i familjehemmet. Respondenterna menar på att äldre syskon i familjehemmet kan utgöra en *viktig annan* för Linnéa och att hon kan få möjlighet att utvecklas åldersadekvat. Det beror mycket på hur deras relation utvecklas efterhand. Detta stämmer överens med Daniels m.fl. (2004) forskning som visar att relationer mellan syskon kan tydliggöra att barn i väldigt ung ålder har en sofistikerad social förmåga och medvetenhet för andra människors känslor. Linnéa är en normalbegåvad flicka som behöver skapa relationer med andra barn i syfte att utveckla sina sociala förmågor (a.a.). En stor del av respondenterna skulle erbjuda Linnéa att delta i en barngrupp för barn med föräldrar som missbrukar. Socialsekreteraren erbjuder då Linnéa en möjlighet till att hjälpa och stärka sig själv. För Linnéa skulle det innebära att hon kan ta kontroll över sin situation och släppa ansvaret för mamma Moas liv. Kopplat till utvecklingsekologiskt perspektiv ser vi att respondenterna arbeta utifrån att Linnéa är en aktiv individ och inte ett pas-

svit objekt (Andersson, 2002). Fördelen med att Linnéa får delta i en barngrupp med barn som har samma erfarenheter kan även kunna ses som en skyddsfaktor (Lagerberg & Sundelin, 2003). Social kompetens och medvetenhet för andra människors känslor kan hjälpa Linnéas utveckling till delaktighet och samspel med jämnåriga eller andra barn som kan bekräfta henne, kopplat till skyddsfaktorer innebär det att Linnéa rustas med sociala förmågor vilket kan anses vara en motståndskraft. Respondenterna anser att Linnéa ska kunna utveckla ett fritidsintresse. Linnéa kan med hästintresset utveckla ytterligare ett mikrosystem med ridklubb eller ridskola och på så sätt förstärka sitt nätverk och sin kontakt med vuxna och kamrater. Att respondenterna inser hur viktigt det är för Linnéa att aktiveras stämmer med Anderssons (2001) forskning som har visat att uppmuntran av fritidsintressen är en av dem mest skyddande faktorerna i senare motgångar i barnets liv, samtidigt som det har givit barnet färdigheter, självförtroende, tillhörighet och vuxenkontakter.

Respondenterna försöker tillgodose Linnéas kontakt med andra viktiga personer i hennes nätverk. Det framgår att det kan vara svårt att verkligen kunna behålla skola, kompis och andra viktiga personer då familjehemmet kan vara lokaliserat långt ifrån. Dock ger alla respondenterna olika förslag på hur Linnéa ska bibehålla de kontakter som är viktiga för henne. *Viktiga andra* kan kompensera en sviktande relation till föräldern, socialarbetaren kan även vara en viktig annan person (Andersson, 2002). Utifrån risk- och skyddsfaktorer är det betydelsefullt för utsatta barn att ha en förtrolig relation med någon utanför familjen, medan det för barn som har goda föräldrarelationer har det inte lika stor betydelse (Lagerberg & Sundelin, 2003)

7.1.3 Avslutning av mikro

Socialsekreteraren, familjehemmet och *viktiga andra* som kontaktperson eller nya kamrater inom barngruppen och på ridskolan utgör nya mikrosystem för Linnéa (Andersson, 2002). Utifrån utvecklingsekologisk teori är det viktigt att socialarbetare försöker utöka med fler mikrosystem (Daniel m.fl. 2004). Linnéa får även träning i sociala färdigheter i olika nya sammanhang vilket är positivt för hennes utveckling och kan anses vara en skyddsfaktor vilket ökar Linnéas motståndskraft (Lagerberg & Sundelin, 2003).

7.2 Mesonivå

Mesonivån handlar om relationen mellan Linnéas olika mikrosystem och på vilket sätt deras samspel med varandra påverkar Linnéa.

7.2.1 Respondenten spindeln i nätet

Inom mesosystemet finns det flertalet mikrosystem som samspelar med varandra, till exempel; socialsekreterare, de biologiska föräldrarna, skolan, ridskolan, barngruppen, familjehemmet och eventuella syskon. Kopplat till utvecklingsekologisk teori så innebär detta att oavsett hur Linnéas närmaste mikrosystem interagerar påverkar dem henne indirekt. Respondenterna strävar efter att Linnéas mamma Moa så långt det är möjligt ska vara delaktig och kunna på något sätt godkänna familjehemmet. Det är viktigt att biologiföräldrarna och familjehemsföräldrarna samspelar, vilket kan medföra större chanser för en lyckad placering. Interaktionen mellan Moa och socialsekreteraren är viktig då Moa kan ge värdefull information om Linnéa till socialsekreteraren och eller familjehemmet. Respondenterna anser att familjehemmet ska ta del av all information vilket ska hjälpa familjehemmet att ge Linnéa en trygg tillvaro. En umgängesplan för hur Linnéa ska träffa sina biologiska föräldrar skrivs och till en början anser respondenterna att umgänget ska ske under mer kontrollerade former då dagar och tider är tydligt angivna. En kontaktperson erbjuds för att kunna finnas för att Linnéa och mamma Moa behöver hjälp med att skapa en god relation. Kopplat till skyddsfaktorer kan en skyddande omgivning stärka barnet för kommande påfrestningar och det blir viktigt att skapa trygghet och fasta rutiner för Linnéa (Daniel m.fl.,2004).

7.2.2 Avslutning av meso

Mesosystemets interaktioner och samspel sker till stor del med respondenternas inflytande och kontroll. Riskfaktorer som kan störa samspelet och relationerna mellan Linnéas mikrosystem kan vara att mamma Moa känner sig kränkt och börjar anklaga andra för att förlorat sin dotter. En annan riskfaktor kan vara att familjehemmet inte kommer överens med mamma Moa eller att familjehemmet inte känner sig trygga i sin roll. Utifrån utvecklingsekologiskt perspektiv kan respondenterna fånga de relationer som påverkar Linnéa positivt och därmed förbättra de relationer som utgör en risk till sårbarhet. Exempel på respondenternas insatser vilket kan förbättra relationen mellan Linnéa och mamma Moa är att det till en början finns en kontakt person med i umgänget. Familjehemmet får ringa till de flesta respondenterna när de behöver råd och stöd och behöver Linnéa hjälp från andra organisationer exempelvis Barn - och ungdomspsykiatrien eller kurator bistår respondenterna med denna förmedling. Inom mesosystemet är respondenten en viktig person för att samtliga av Linnéas mikrosystem ska kunna skapa en god relation och samspela på ett optimalt sätt.

7.3 Exonivå

Exonivå innebär de faktorer vilket påverkar Linnéa indirekt. Det är faktorer som kan härledas till den organisation som är ansvarig för Linnéa i detta fall, alltså det aktuella socialkontoret där socialsekreteraren arbetar. Det är hur strukturen är uppbyggd och vilken policy som råder inom organisationen vilket påverkar respondenternas resurser och arbetsbelastning. Det kan även vara Linnéas skolas struktur och hur policyn är där eller ridskolans organisation. Övriga påverkansfaktorer är också föräldrars arbetsplatser, eventuella föreningar, familjehem kan delta i frivilliga familjehemsforum m.m. Det kan också vara extern handledning, vilket delvis berördes under mesonivån kan även vara en faktor på exonivån, då organisationens syn eller vilja och resurser för extern handledning är något som påverkar Linnéa.

7.3.1 Faktorer som påverkar respondenternas arbete

Respondenternas erfarenheter, utbildning och arbetsbelastning är några faktorer vilka påverkar Linnéa indirekt. Faktorerna kan påverka respondenternas möjligheter att bevilja de insatser och stöd till familjehemmet vilka kan gynna Linnéas välmående och utveckling. Olika erfarenheter kan innebära att respondenterna har olika uppfattningar om Linnéa ska omhändertas enligt LVU, eller om hon är föremål för insatser enligt SoL. Olika vidareutbildningar och öppenhet för andra arbetssätt, nationellt såväl som internationellt är faktorer av betydelse på exonivå. Vid hög arbetsbelastning kanske respondenterna behöver prioritera sina klienters behov olika, vilket kan innebära att de förbiser eventuella mindre problem som kan råda i Linnéas fall, till förmån för familjehem som har tydligare problem. Skillnader inom stora och små kommuner påverkar Linnéa utifrån att resurserna är olika från kommun till kommun. Respondentens roll i ärendet varierar också mellan små och de större kommunerna i samband med att det finns en tydlig avgränsning mellan utredare och familjehemssekreterare, medan i mindre kommuner gör en socialsekreterare allt runt ärendet.

7.3.2 Organisationsbundna påverkans faktorer

Respondenterna upplever att organisationen är tillmötesgående till utbildningar och olika projekt beviljas utan större motkrafter. Det finns även en vilja att utveckla familjehemsrekryteringen genom att utforma utbildningsdagar i syfte att stärka familjehemmens kunskaper inom de lagar som berör dem direkt eller indirekt. Socialsekreterare som har mer makt att påverka sitt arbete och känner uppskattning från ledning kan vara mer delaktig i organisationens utveckling. Socialsekreteraren kan då påverka exosystemet till Linnéa. Kopplat till utvecklings-ekologisk teori innebär det att organisationens öppenhet för nya metoder och utvecklingspro-

jekt kan påverka Linnéa, dock blir det tydligt att respondenterna måste vara aktiva och själva initiera förslag.

7.3.3 Avslutning av exonivån

Riskfaktorerna på exonivå kan i detta fall vara att respondenten arbetar inom en mindre kommun, vilket betyder att allt arbete kring Linnéa utförs av en och samma person. Hög arbetsbelastning medför att respondenten prioriterar akuta problem före de mindre akuta, detta kan innebära att telefontider är begränsade och återkommande besök av respondenten blir färre. Organisationens sparbetning och policy kan strama in på kostsamma insatser är ytterligare risker som påverkar Linnéa direkt eller indirekt. Skyddsfaktorer är att respondentens erfarenheter och förmåga att aktivt finna lösningar som gynnar Linnéa, en del respondenter menade att de får ta sig tid (Daniel m.fl.,2004).

7.4 Makronivå

Makronivån är de faktorer som lagar, samhällsstruktur, attityder till den berörda gruppen och normer som direkt eller indirekt påverkar organisation, socialsekreterare, familjehem, barnet men även de biologiska föräldrarna.

7.4.1 Lagarnas påverkan

Inom makrosystemet varierar svaren från respondenterna och de har olika tankar kring vad som påverkar Linnéa och familjehemsplacerade barn. Gemensamt är att respondenterna reflekterar kring att lagarna inte alltid har "barnets bästa" väl förankrat och att dessa påverkar Linnéa i viss mån negativt. När det gäller socialtjänstlagen menar en del respondenter att föräldraperspektivet väger tyngre och detsamma gäller för föräldrabalken. Problematiken uppstår vid vårdnadsöverflyttningar eller när föräldrar samtyckt till vård. För att föräldrar ska förlora vårdnaden ska föräldraförmågan vara totalt utdömd och det räcker inte med att barnet återkommande far illa. Insatser vilket initieras utifrån socialtjänstlagen skall omprövas efter sex månader och är Linnéas mamma drogfri eller genomgått en behandling vid omprövningstillfället kan detta innebära att Linnéa flyttar hem till Moa. För Linnéas del skulle detta innebära att hon kan få svårt att känna sig "hemma" i familjehemmet. Detsamma gäller om Linnéas pappa visar sitt intresse för vårdnaden när han "muckar" från anstalten. Detta är inget problematiskt i sig, problematiken uppstår däremot om föräldrarna får återfall av olika slag och Linnéa ska omhändertagas, detta kan innebära att Linnéa hamnar i ett nytt familjehem i en helt annan kommun. Utifrån detta samspelar och interagerar inte makrosystemet till Linnéas fördel

och återkommande ut och in flyttningar från föräldrar till familjehem är att antaga som en riskfaktor och ogynnsamt för Linnéas utveckling. Sekretesslagen kan vålla bekymmer eftersom det oftast kräver samtycke från klienten för att kunna informera på ett optimalt sätt. Hur sekretesslagen är konstruerad kan påverka Linnéa, om Moa har en stark integritet och absolut inte vill lämna ut något om sitt privatliv till familjehemmet. Detta innebär att sekretesslagen kan hindra att familjehemmet får ta del av viktig information om Linnéa vilket kan medföra att familjehemmet inte vet hur det ska hantera olika svårigheter som uppstår. Linnéa i sin tur är en flicka som tar ett för stort ansvar vilket kan innebära att hon tar på sig mer skuld i ett sammanbrott än hon borde. Detta är en riskfaktor som kan leda till att Linnéa inte litar på att det finns vuxna som tar hand om henne, eftersom hon vid 10 års ålder inte tänker på lagar och normer utan enbart är föremål för dem.

7.4.2 Samhällets och allmänhetens påverkan

Allmänheten kan enligt några respondenter ibland tro att familjehemmen tjänar mycket pengar på att ta emot barn och inte vill barnets bästa. Familjehemmet är arvoderat och storleken på arvodet kan påverka allmänhetens syn på familjehemmet. Linnéas nya omgivning utanför familjehemmet kan därmed omedvetet eller medvetet sända signaler om att familjehemmet tar hand om Linnéa för pengarna och inte för att de tycker om henne eller barn överhuvudtaget. Samhällssyn och allmänhetens normer kan påverka Linnéas relation och samspel till familjehemmet på ett negativt sätt, vilket är en faktor på makronivå.

7.4.3 Avslutning av makro

På makronivån finns en interaktion mellan risk- och skyddsfaktorer, med tanke på att ”barnets bästa” är att särskilt beakta i samtliga lagar och detta är en skyddsfaktor som gynnar alla barn (Lagerberg & Sundelin, 2003). Dock påverkas inte de barn som lever under harmoniska hemförhållanden vilket innebär att dessa barns skyddsfaktorer inte utgör någon märkbar betydelse. För Linnéa innebär det att respondenterna, familjehemmet, skola och viktiga andra är skyddande faktorer som är betydelsefulla för de risker som lagarna utsätter henne för. Samhällets och allmänhetens syn på lågbegåvade, missbrukande och kriminella föräldrar, familjehem eller familjehemsplacerade barn är inte en riskfaktor som nödvändigtvis behöver innebära sårbarhet i Linnéas situation. Detta kan betyda att Linnéas psykiska hälsa och välbefinnande tillsammans med trygga mikrosystem leder till att hon kan hantera problem i stressfyllda situationer (a.a.).

7.5 Sammanfattning

Vi vill sammanfattningsvis återknyta till frågeställningarna. Socialsekreteraren förbereder Linnéa och familjehemmet inför en placering genom att prata med Linnéa och mamma Moa. Linnéa inskolas innan hon flyttar till familjehemmet och det är viktigt att mamma Moa visar till godkännande av familjehemmet. Familjehemmet får all information vilket kan leda till en lyckad placering. Somliga kommuner placerar Linnéa på jourhem innan hon flyttar till familjehemmet. För att familjehemmet ska känna att respondenterna stöttar dem vill de delge så mycket information, när det en bit in i placeringen uppstår kriser eller konflikter hjälper respondenten till med samtal. Linnéa skulle även erbjudas att delta i en barngrupp. I mån av behov remitterar respondenterna Linnéa eller familjehemmet till extern hjälp. Faktorer vilket påverkar tilldelning av stöd ansåg respondenterna berodde på behovet.

Respondenterna var kreativa kring hur umgänget med Linnéas biologiska föräldrar skulle kunna ske, brevväxling med pappa John och somliga respondenter var öppna för att följa med Linnéa till fängelset, beroende på vilket anstalt det handlar om. En kontakt person ansåg somliga respondenter kunde underlätta relationen mellan mamma Moa och Linnéa. Vi hade inte givit respondenterna inblick i Linnéas nätverk, men samtliga var beredda på att hjälpa henne med dem umgängen vilka var av betydelse för henne.

Svaren skiljer sig kring frågan vad som påverkar dem och deras tilldelning av stöd, någon reflekterar mer kring att erfarenhet är av betydelse, medan andra ansåg att uppskattning och vidareutbildning är viktigt. Somliga såg fördelen med att arbeta inom en mindre kommun medan andra föredrog en större. Utifrån samhällelig påverkan reflekterade respondenterna kring lagarna och samhällsattityder. Lagarna ger inte alltid utrymme för ”barnets bästa” och detta står respondenterna maktlösa till att kunna förändra. Barnets bästa anser vi utifrån respondenternas svar är förankrat i deras arbete med familjehemsplacerade barn, både i tanke och i handling.

8. Slutdiskussion

Vi har med hjälp av respondenterna skapat oss en professionell hållning till hur socialsekreterare arbetar med familjehemsplaceringar och därför har arbetet med uppsatsen på många sätt varit givande. Vi ser även en vinst med att uppsatsen har givit oss en djupare kunskap kring hur vi kan arbeta med utvecklingsekologisk teori i framtiden. Utvecklingsekologisk teori ger utrymme för att lyfta upp alla detaljer som kan påverka en individs liv. Detaljer som till synes kan verka betydelselösa men kan visa sig vara värdefulla i ett större sammanhang. Det gäller inte enbart i socialt arbete med barn och unga utan även inom andra områden. Vi hade innan uppsatsarbetet en skeptisk hållning till att placera barn i familjehem. Vår gemensamma syn var att det inte var till någon större hjälp för barnet, möjligen som en skyddsåtgärd då föräldrarna direkt skadar barnet. I vårt användande av riskforskningen så har vi funnit att det handlar om mer än att flytta barnet från en direkt skadlig miljö till en mera välstädd miljö. Det handlar även om att utveckla barnets nya miljö och skapa så många viktiga andra som möjligt.

Vi har inte för avsikt att försköna socialsekreterarens arbete med hjälp av utvecklingsekologisk teori då vi anser att vi behandlat materialet med kritiska ögon. Däremot vill vi påstå att socialsekreteraren gör vad vi förväntade oss att de skulle göra och i vissa kommuner mer där till. Frågeställningen utifrån makroperspektivet startade en mängd funderingar hos respondenterna och vi blev överraskade att de ville delge sina personliga reflektioner kring vad det kunde bero på att exempelvis det inte finns en ”barnbalk”. Ibland har vi ställt oss frågan om socialtjänsten vet vem den arbetar för och vi kan efter denna erfarenhet erkänna att det vet man. Detta innebär att vi idag inte är lika främmande för att söka arbete som familjehemssekreterare och att kritiken vilket media, regering och forskning presenterar är respondenternas barometer för hur de kan bli bättre.

Att använda utvecklingsekologisk teori och koppla till risk- och skyddsforskning innebar att vi fick en tydlig helhetsbild av det arbete, vilket familjehemplacering omfattar. Samtidigt upplever vi att det kan bli svårt för socialsekreteraren att hinna med att ha dessa faktorer och perspektiv i åtanke i sitt arbete. Vi ser att användandet av risk- och skyddsforskningen och utvecklingsekologisk modell ligger i tiden, vilket kan föra social barnavård till den nivå kritiker förväntar sig. Dock innebär det kanske en hel del kostsamma förarbeten och eventuellt kräver det fler anställda vilket i sig är en merkostnad, men finns det verkligen en begränsad prislapp till en tryggare uppväxt?

9 Källförteckning

Referenslitteratur

- Andersson, Gunvor (2001). "Barns vardagsliv i familjehem" i Bäck-Wiklund, Margareta & Lundström, Tommy., red.; *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur.
- Andersson, Gunvor (2002). "Utvecklingsekologi och sociala problem" i Meeuwisse, Anna & Swärd Hans., red.; *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Daniel Brigid, Wassell Sally och Gilligan Robbie (2004, 2:a upplagan). *Child development for child care and protection workers*. London: Kingsley.
- Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Friis, Eva (2003). *Sociala utredningar om barn – En rättssociologisk studie av lagstiftningens krav, utredningarnas argumentationer och konsekvenser för den enskilde*. Sociologiska institutionen, Lunds Universitet.
- Lagerberg, Dagmar & Claes Sundelin (2003). *Risk och prognos i socialt arbete med barn – Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia.
- Lindén, Gunilla (1998). *Att bli fosterbarn i tonåren: om frigörelsen från internaliserade föräldraobjekt*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Nordström, Carl och Thunved, Anders (2004). *Nya sociallagarna*. Stockholm: Erlanders Gotab.
- SOU 2005:81 *Källan till en chans, nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården*. Stockholm: Edita Sverige AB.

Föreläsningar

- Björk, Lotta (2005) Föreläsning om *Multidimensional Treatment Fostercare*. Campus Helsingborg 2005-10-19.

Internet

- Socialstyrelsens hemsida.
 1. www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2005/8851/2005-44-8.htm Datum: 2006-01-02
 2. www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/F1687262-BECD-41B1-81C9-6A50787F7FA1/1725/20011124.pdf Datum: 2006-01-02
- Riksdagens Revisorer www2.riksdagen.se/rr Datum: 2006-01-05

Bilagor

Bilaga 1

Bästa ... vi är två studenter från Socialhögskolan, Lunds Universitet, som läser Socialt arbete med barn och unga termin 6. För några veckor sedan började vi med en projektplan för kommande C-uppsats och tog kontakt med ett flertal kommuner. Önskan om att få intervjua socialsekreterare kring ämnet ”familjehemsplacering” har nu lett oss till att vilja möta dig för intervju. Vi är Sara Svegin och Roger Johansson. Syftet med intervjun är att få ta del av dina kunskaper och ditt arbete med familjehemmen, både i stödjande syfte och i förebyggande syfte. Vi har valt att inte gå närmre in på den biologiska familjen, vilket innebär att familjehemmet står i centrum för vårt intresse.

Uppsatsens syfte

Syftet är att ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv undersöka hur socialsekreterare stödjer barn och familjehem i samband med en familjehemsplacering.

Tillvägagångssätt

Vi bifogar ett fiktivt fall som vi sedan kommer att använda oss av vid intervjun, som därefter ska diskuteras. Detta beräknar vi i sin helhet komma ta ca 1 timme. Vi kommer att använda oss av bandspelare under intervjun.

Sekretess

Allt material är enbart för C-uppsatsens ändamål och kommer att förstöras då C-uppsatsen är godkänd. Detta innebär att C-uppsatsen kommer att läggas ut på Internet och användas under ett seminarium. Dina svar kommer att vara anonyma i uppsatsen.

Handledare från Socialhögskolan är Gunilla Lindén, som kan nås på telefon xxx - xx xx xx för eventuella frågor kring uppsatsarbetet.

Vid förhinder eller andra frågor kan du kontakta oss på Saras mobiltelefon xxxx-xx xx xx alternativt Rogers mail: xxxx.xxxx@xxxxxx.se eller Rogers hemtelefon xxx-xx xx xx, du når oss båda två oavsett vilket alternativ du väljer.

Vi vill tacka dig för din delaktighet och sänder dig gärna ett färdigt exemplar av uppsatsen, via mail om du så önskar det.

Med vänliga hälsningar

Roger Johansson och Sara Svegin

Bilaga 2

Det fiktiva fallet

Linnéa är en flicka på 10 år, hon och hennes mamma Moa bor i denna kommun. Moa är 30 år och är tidigare känd sedan många år tillbaka av socialförvaltningen. Hon är något lågbegåvad och har missbruksproblematik. Missbruket är blandmissbruk med inriktning på framför allt alkohol och tabletter men även narkotika används, amfetamin och hasch. Moas inkomster kommer från försäkringskassan i form av sjukersättning samt bostadsbidrag och underhåll. Linnéa själv är enda barnet, normalbegåvad, sköter skolan, har en bästis och är hästintresserad, men har aldrig ridit på grund av familjens skrala ekonomi. Familjen har haft insatser i hemmet under en längre tid i form av ”hemmahosare”, Moa har tidvis haft nyktra perioder varvat med rejäla återfall. Linnéa har även fått stöd med samtalskontakt samt att Moa även har fått olika behandlingar för sitt missbruk.

Linnéas pappa John lever inte med Moa och har under Linnéas uppväxt suttit i fängelse, det är många kortare straff med korta mellanrum i fängelse. John avtjänar sedan ett år tillbaka ett straff på tio år för grova narkotikabrott. Linnéa har träffat sin pappa då han inte suttit i fängelse, det har dock blivit glesare mellan gångerna. Det har på senare tid framkommit att Moas missbruk har ökat i intensitet och de nyktra perioderna är mer kortvariga och återfallen blir mer och mer långdragna. Utredningen berättar även att en granne gjort en anmälan till socialförvaltningen då grannen har ringt på klockan 01:00 på natten för att be dem sänka volymen och då sett att Linnéa har torkat spyor efter Moa. Vid samtal med Linnéa om detta så ser hon inget konstigt med detta utan förefaller van vid att städa upp efter Moas fester.

Hemmahosaren berättar att hon inte kunnat identifiera att Moa har festat, eftersom det inte har förekommit några tecken på att det skulle ha varit fest då hon har besökt familjen. Situationen börjar bli ohållbar för familjen, och socialsekreteraren har kommit fram till att Linnéa skulle behöva ett familjehem. Moa medger själv att missbruket har börjat urarta och har ingen egen kontroll över det. Hon motsätter sig en familjehemsplacering då hon inte tycker om tanken att överge sitt barn. Hon tror inte att Linnéa kommer att bli älskad av någon annan än henne. Beslut enligt LVU § 2 fattas och planering för en placering av Linnéa i ett familjehem påbörjas. Moa blir erbjuden motiveringsarbete och behandling för sitt missbruk. Ingen av Linnéas släktingar har funnits lämpliga att vara familjehem.

Målet med familjehemsplaceringen är att Linnéa ska kunna bygga upp sin motståndskraft för att kunna träda in i vuxenlivet som en trygg och säker person.

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Berätta om ditt arbete och dina tidigare yrkeserfarenheter inom socialt arbete.
2. Vilka anser du är de viktigaste faktorerna vid val av familjehem till Linnéa?
3. Hur skulle förberedelserna inför placeringen se ut för familjehemmet till Linnéa?
 - a. Vilken information om Linnea får familjehemmet ta del av?
4. Hur skulle eventuell föräldrautbildning till Linnéas familjehemsföräldrar kunna se ut?
5. Vad anser du är viktigt att tänka på i förberedelserna med Linnéa?
6. Hur viktigt anser du att Linneas nätverk är?
 - a. Kan du berätta mer om hur du ser på det?
7. Skulle du kunna erbjuda någon slags handledning till familjehemmet?
 - a. Hur skulle din handledning då se ut? Vad skulle den t ex vara inriktad på?
8. Hur skulle du kunna stödja Linnéa?
 - a. Kan du utveckla ditt svar lite mer?
9. Vilket övrigt stöd skulle du erbjuda till familjehemmet för att stärka Linnea ytterligare?
10. På vilket sätt skulle du underlätta för Linnea att hålla kontakt med sina föräldrar?
11. Vad påverkar din tilldelning av stöd till familjehemmet?
12. Vad anser du påverkar ditt arbete utifrån en samhällelig nivå?